

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Бібліотека

МІРЧЕНКО МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ

Біобібліографічний покажчик

Луцьк
Редакційно-видавничий відділ
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
2010

УДК 016:81
ББК 91.9:81
М 64

*Рекомендовано до друку методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 30 червня 2010 р.)*

М 64 **Мірченко** Микола Васильович : біобібліограф. покажч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; уклад. Л. П. Бондар. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 44 с.

Біобібліографічний покажчик висвітлює життєвий і творчий шлях професора, доктора філологічних наук, академіка Академії наук вищої освіти України Миколи Васильовича Мірченка. Кожна із позицій поданих у покажчику робіт ученого – це частина життя науковця. Монографічний та аналітичний бібліографічні описи документів подаються за хронологією, а в межах кожного року – в алфавітному порядку прізвищ авторів чи назв документів.

Бібліографічний опис видань подано згідно із ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 “Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання”.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 016:81
ББК 91.9:81

© Мірченко М. В., 2010
© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2010

З М І С Т

Життя та діяльність професора Миколи Васильовича Мірченка	4
Рецензія на книгу ««Високе світло імені і слова...»: Леся Українка в дослідженнях Олександра Рисака»	5
Відгук офіційного опонента на дисертацію Коржак Зоряни Зіновіївни «Вираження експресивності номінативних речень (на матеріалі сучасних українських художніх текстів)»	6
Відгук офіційного опонента на дисертацію Олійник Еліни Вікторівни «Семантика та прагматика з'ясувальних складнопідрядних речень»	10
Теоретичні засади категоріальної граматики: рецензія А. Мойсеєнка на книгу М. Мірченка «Структура синтаксичних категорій»	14
Теоретичні засади категоріальної граматики: рецензія А. Загнітка на книгу М. Мірченка «Структура синтаксичних категорій»	19
Бібліографія друкованих праць Миколи Васильовича Мірченка	24
Алфавітний покажчик назв праць Миколи Мірченка	33
Фотографії	37

Життя та діяльність професора Мірченка Миколи Васильовича

Микола Васильович Мірченко народився 15 травня 1950 р. в с. Покащеві Ківерцівського району Волинської області. У 1967 р. закінчив Державну середню школу. 1968 р. вступив до Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки на філологічний факультет, який закінчив у 1972 р.

У 1975–1978 рр. працює асистентом на кафедрі української мови.

1978–1981 рр. – аспірант Київського державного педінституту імені Максима Горького.

1981 р. захистив кандидатську дисертацію, протягом восьми років працював заступником декана філологічного факультету.

1981–1987 рр. – старший викладач кафедри української мови Луцького державного педінституту імені Лесі Українки.

1991 р. – доцент, завідувач кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки.

1996–1999 рр. перебував у докторантурі.

2002 р. захистив докторську дисертацію на тему “Синтаксичні категорії речення”.

2003–2009 рр. – професор кафедри української мови, видавничої справи та редагування Волинського державного університету імені Лесі Українки, завідувач кафедри.

Із 2010 р. – завідувач кафедри української мови.

Автор понад 100 наукових праць із теоретичних проблем синтаксичних категорій української мови, серед них монографія “Структура синтаксичних категорій”, навчальний посібник “Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення)”, рекомендований Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів.

Коло наукових зацікавлень: категорійна та функціональна граматики, теорія мови, семантика мовних одиниць, текстологія, естетична функція слова та ін.

РЕЦЕНЗІЯ

**на книгу «Високе світло імені і слова...» Леся Українка
в дослідженнях Олександра Рисака» (Луцьк, 2007. – 283 с.)**

“Як я умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень...”, – писала пророче Леся Українка – геніальна дочка України... Книга пам’яті про Олександра Опанасовича якоюсь мірою співзвучна з поеткою. Укладачі зібрали дослідження вченого у цілісному варіанті після того, як не стало з нами чудової людини, сумлінного дослідника творчості Лесі Українки. Рецензована праця налічує сім розділів, добре скомпонованих, у послідовному, хронологічно побудованому варіанті. Особливої уваги заслуговують ті розділи книги, що показують Лесю Українку й Волинь, її роль у розвитку національної культури, стосуються спостереження над поетикою і психологією її творчості. Тут відчутно творчу манеру дослідника, його глибинне проникнення в духовний світ поетеси, пошук справжнього, істинного. Важливим, гадаємо, є і IV розділ з дещо, правда, знаковою назвою: “Леся Українка: погляд із рубежу тисячоліть”, у якому маємо чудові спроби сучасного прочитання драматичних поем Лесі Українки “Кассандра”, “У пущі” та ін.

Цілком логічно, що до книги ввійшли рецензії, інтерв’ю Олександра Рисака різних років, де простежуємо зміну його поглядів на деякі сторінки життя і творчості Лесі Українки. Доречним, гадаємо, є й суцільна хронологія його опублікованих праць про Лесю Українку, а також виступи до її ювілейних дат, що, безперечно, дуже важливо для такого видання.

Добре було б ретельно підібрати фотоілюстрації до окремих розділів. Це надало б виданню ошатності й досконалості. Хотілося б, щоб упорядники книги до деяких розділів чи параграфів подали маленькі коментарі, ремарки, з огляду на дати “до” і “після” чи плин часу, який змінював погляди дослідника на певні твори чи автобіографічні дані та ін.

Зазначимо, що книга пам’яті про Олександра Рисака “Високе світло імені і слова...”, куди увійшли його праці про Лесю Українку, готова до друку і давно уже чекає на видання, вона потрібна читачеві.

Рецензент: доктор філологічних наук, професор М. В. Мірченко.

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Коржак Зоряни Зіновіївни
“Вираження експресивності номінативних речень
(на матеріалі сучасних українських художніх текстів)”,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних
наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова
(Івано-Франківськ, 2007. – 184 с.)**

Дослідження основної одиниці мови – простого речення – складний і багатогранний процес. Основні труднощі його вивчення зумовлені тим, що речення – багаторівнева структура, тому об’єктивний аналіз можливий лише за врахування його внутрішньої структурованості, взаємозв’язку та взаємодії усіх рівнів.

Сучасний етап розвитку синтаксичної науки характеризується відходом від формально-граматичного опису мовної системи і широким залученням логіки, семантики. Нині превалюють комплексні дослідження, які поєднують аналіз структурної будови речення із семантичною організацією, враховують його функціональні особливості. Оптимальним шляхом вияву особливостей організації синтаксичних одиниць є проведення аналізу на обмеженій площині синтаксичної системи, що являє собою групу одиниць, об’єднаних спільною структурно-семантичною чи комунікативною ознакою.

Виходячи з цього, дослідження З. З. Коржак, яке проведене на засадах функціональної граматики з опертям на новітні дослідження в галузі семантичного синтаксису, має безперечну актуальність і є вагомим внеском у розвиток теорії граматичної структури української мови.

Новизна та оригінальність роботи не викликають сумніву і полягають у тому, що дисертантка вперше в українському мовознавстві здійснила спробу системного опису будови та особливостей функціонування номінативних речень, об’єднаних вираженням експресивної семантики.

Робота має теоретичне і практичне значення. Авторка зробила вагомий внесок у розробку теорії простого речення, уточнила деякі положення сучасного семантичного синтаксису, деталізувавши поняття номінативності, предикативності, експресивності, емоційності. Одержані результати можуть бути використані для написання підручників та посібників із синтаксису, у практиці викладання української мови.

Тема роботи вимагала великої підготовчої праці: збирання, класифікації та аналізу досить різноманітного матеріалу. Таке дослідження потребувало значної лінгвістичної ерудиції та інтуїції в осмисленні складних у функціонально-комунікативному плані текстів, виділенні проявів експресивності та здійсненні її системного опису. Незважаючи на те, що дослідження окремих семантичних категорій має установлену традицію у східнослов'янському мовознавстві і плідно розробляється у сучасній лінгвістиці, багато питань, зокрема у сфері односкладності, ще й досі не можна вважати остаточно вирішеними. Це певною мірою стосується і категорії експресивності на науково визначених засадах та детального опису засобів її вираження у складі синтаксичних одиниць.

Дисертантка детально опрацювала теоретичні праці вітчизняного та зарубіжного мовознавства, які торкаються цієї проблематики, і сформувала власну чітку методику визначення експресивності в системі семантичних категорій та засобів її вираження в номінативних реченнях.

Дисертацію З. З. Коржак відзначає струнка побудова, докладність пояснень, ґрунтовний ілюстративний матеріал, науковість висновків.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії, списку джерел.

У вступі чітко сформульовано тему й мету дослідження, завдання, теоретичне та практичне значення роботи, репрезентовано загальний огляд історії дослідження питання у науковій літературі.

Розділ I “Проблема експресивності в семантико-синтаксичній структурі речення” присвячений розгляду загальних питань виділення та особливостей організації номінативних речень, їх місця у синтаксичній системі української мови, історії дослідження цих одиниць у східнослов'янському мовознавстві, проблемним питанням їх кваліфікації. Автор виявляє належну лінгвістичну підготовку, вміння орієнтуватися у складних синтаксичних явищах і робити самодостатні висновки. У цьому розділі детально проаналізовано питання реалізації предикативності в номінативних реченнях, визначено їх парадигму, досліджено засоби вираження головного члена, розмежовано непоширені й поширені одиниці. Вільно орієнтуючись у різноманітних поглядах мовознавців на проблему номінативного речення, дослідниця чітко визначає власну позицію у кваліфікації аналізованих явищ.

Важливим теоретичним надбанням дисертації є детальний аналіз проблеми експресивності як мовної категорії, виділено її різновиди, здійснено класифікацію експресивних засобів.

У розділі II “Типологія засобів вираження експресивності у системі номінативних речень” глибоко проаналізовано особливості вираження експресивності в непоширених та поширених номінативних реченнях. Авторка детально обґрунтовує теоретичні положення, з позицій яких проводить розгляд синтаксичних одиниць, вдало дискутує з відомими вченими, обстоюючи власні погляди. Безперечним здобутком роботи стало вироблення авторської схематизації представлення засобів вираження експресивності, яку переконливо поділено на раціональну та емоційну. Виділено типові схеми досліджуваних речень, переконливо описано їхню семантику, встановлено засоби, які посилюють ступінь вираження експресивності. Дисертантка висловлює глибокі думки, робить серйозні висновки, які збагачують теорію синтаксису, уточнюють чимало проблемних питань кваліфікації речення. Так, уперше виділено особливий структурний тип – ланцюжки номінативних речень, описано їхню природу та специфіку функціонування.

Об’єктом дослідження III розділу є особливості функціонування номінативних експресивних речень у структурі тексту. Основну увагу при цьому зосереджено на функціональних можливостях окремих типів речень у вираженні експресивності: в ініціальній позиції, інтерпозиції, постпозиції. Виділено й проаналізовано композиційну рамку як особливу схему номінативного речення.

Роботу завершують переконливі висновки, які підсумовують результати проведеного дослідження.

При загальному позитивному враженні від роботи висловимо деякі зауваження та побажання.

1. Незважаючи на досить переконливе обґрунтування поділу експресивності на раціональну та емоційну (с. 59–63), з’являються сумніви щодо правомірності послідовного розмежування раціональної та емоційної експресивності. Відомо, що філософське розуміння раціонального не передбачає можливості його градування за максимально-мінімальною шкалою, але матеріал дослідження засвідчує ступінь вираження експресивності, яку, вочевидь, не завжди вдасться відділити від її емоційних реалізацій.

2. У дисертації виявляємо певну диспропорцію між обсягом розділів: I розділ дещо переобтяжений аналізом теорії номінативного ре-

чення, натомість III розділ, у якому розглянуто позиційні можливості номінативних експресивних речень у структурі тексту, міг би бути розширений за рахунок опису різноманітних реалізацій номінативності.

3. У тексті дисертації трапляються окремі технічні недогляди та стилістичні огріхи (с. 5–9, 12, 14, 16, 18, 19, 22, 38, 59, 178, 180 та ін.).

Проте висловлені окремі зауваження істотно не впливають на загальну високу оцінку дослідження З. З. Коржак, яке робить значний внесок у дальший розвиток синтаксичної науки.

Автореферат із достатньою повнотою відбиває зміст дисертації, основні положення якої висвітлено у чотирьох публікаціях й апробовано на конференціях різного рівня.

Дисертація З. З. Коржак є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено одне з актуальних питань сучасного мовознавства.

Вважаю, що дисертація “Вираження експресивності номінативних речень (на матеріалі сучасних українських художніх текстів)” виконана на високому науково-теоретичному рівні і має знайти практичне застосування, зокрема, у викладанні мовознавчих дисциплін, а тому її автор, Зоряна Зіновіївна Коржак, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Офіційний опонент – доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови,
видавничої справи та редагування
Волинського держуніверситету
ім. Лесі Українки М. В. Мірченко

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Олійник Еліни Вікторівни
“Семантика та прагматика з’ясувальних складнопідрядних
речень”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова
(Харків, 2007. – 198 с.)

Проблема синтаксичних зв’язків у складному реченні, їхня класифікація у традиційному мовознавстві ще й дотепер вимагають ґрунтовного і всебічного дослідження, хоча маємо в цій галузі серйозні й достойні праці. Сьогодні увага до складного речення, різних його моделей потребує коректного ставлення до напрацювань вітчизняної та зарубіжної лінгвістики. Якраз складнопідрядні з’ясувальні конструкції в українській мові вимагають такого ставлення, оскільки маловивченою залишається їхня семантична палітра, функціональна специфіка тощо. Виходячи з цього, дослідження Еліни Олійник, проведене на засадах функціональної граматики з опертям на новітні напрацювання в галузі семантичного синтаксису, має безперечну актуальність і є вагомим внеском у розвиток теорії граматичної структури української мови.

Як бачимо зі вступу, напрям дослідження відповідає загальній науковій проблемі кафедри української мови Харківського національного університету ім. Г. С. Сковороди “Закономірності розвитку і функціонування української мови”. У вступній частині роботи правильно окреслено об’єкт та предмет дослідження, визначено актуальність, наукову новизну, теоретичне й практичне значення та ін.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та бібліографії.

Логічно, що перший розділ присвячено короткій історії питання, теоретичним засадам вивчення складнопідрядних з’ясувальних конструкцій. Тут подано аналіз принципів класифікацій цих утворень, простежено формальну їх організацію, окреслено типові способи зв’язку та здійснено аналіз сполучників з урахуванням їхньої вживаності в різних типах речень. Авторка доходить висновку, що асемантичним виступає лише сполучник **що**. Інші сполучники **як, чи, ніби, наче, неначе, мов, немов** та ін. вносять у семантику підрядної частини різні відтінки значень. Такий висновок авторка підтверджує глибоким аналізом і добре дібраним фактичним матеріалом. Дослідниця

торкається багатьох проблемних питань, коли аналізує факультативність займенника *те* в головній частині, безсполучниковості та ін. Полемізуючи з поглядами мовознавців на згадані проблемні питання, подає власне розуміння їх і підтверджує вдалим аналізом. Стає зрозумілим, що дослідниця глибоко осмислює сутність теоретичних питань граматики, добре знає загальнотеоретичні проблеми синтаксису.

Важливим і доцільним, гадаємо, є параграф 3 з розділу I, де зроблено аналіз прагматичного аспекту речення, простежено історію формування актомовленнєвої прагматики, об'єктом вивчення якої є акт мовлення у процесі, взаємодії мовця, слухача, ситуації мовлення тощо. Тут простежено процес її зародження, здобутки й перспективи, що показує глибоке розуміння сучасних надбань науки та орієнтування у її проблемах.

Другий розділ “Семантична організація з'ясувальних складнопідрядних речень” (с. 60–119) присвячено опису семантики згаданих конструкцій з опертям на виокремлення семантичних їх різновидів та синкретизму значень. Такий аналіз дав змогу поглянути на складнопідрядні речення із з'ясувальною семантикою як на синкретичні у тій частині, коли опорним словом головної частини є іменник, прикметник. У параграфах цього розділу здійснено системний опис різновидів речень, показано їхню семантичну спеціалізацію та особливості функціонування. Перед нами постає різноманітна семантика таких утворень, підтверджена хорошим фактажем. Безперечним здобутком дослідження є реалізація авторської схематизації з'ясувальних складнопідрядних речень у семантичному плані, особливо синкретичних типів – з'ясувально-атрибутивних та з'ясувально-причинових. Однак речення, у яких обов'язковим є займенник *те* в головній частині (*Шелестять дощі про те, чого не вимовить словами* (М. Луків)), треба відносити до займенниково-співвідносних означальних, а з факультативним *те* (*В пісні важко передати те, чим крилиться душа* (Б.-І. Антонич)) – до з'ясувальних. Хоч, безперечно, вони мають спільні формальні ознаки. У цьому розділі якимось осібно параграфі 2.4 розглянуто прагмасемантичні категорії **оцінки, достовірності, вірогідності** тощо. Аналіз та опис семантичних відтінків модальності проведено добре, однак зазначимо, що перетин модальних значень із функціонально-семантичним полем достовірності і складає особливу категорійну взаємодію у реченнях цього типу.

У третьому розділі “Специфіка функціонування з'ясувальних висловлень у мовленні” здійснено опис з'ясувальних утворень як мов-

ленневих одиниць-висловлень. Авторка досить повно й науково обґрунтовано окреслює коло проблем теорії комунікативного синтаксису, покликаючись на авторитетні джерела. Цікавою, на нашу думку, є концепція щодо виділення категорій **рецепції та адресації** в рамках моделі інтрасуб'єктного мовленнєвого акту й розмежування зовнішнього **реального** та зовнішнього **уявного** адресата. Проте не можемо погодитися з думкою, що в реченні *Я також певен, що віднині ми з вами, наче кошовий отаман, молитимемося за її торжество...* (К. Басенко) (див. с. 126) “комунікативний партнер виконує роль потенційного адресата”.

Важливо, що в інших параграфах цього розділу описано з'ясувальні висловлення-репрезентативи, здійснено їхню класифікацію на основі аналізу перформативних дієслів, наведено багатий ілюстративний матеріал. Добре проаналізовано мовленнєві акти директивного типу в з'ясувальних висловленнях. Тут проведено їхню семантичну диференціацію, описано семантичне розмаїття різних відтінків тощо. Проте дивно, що на с. 151 дослідниця відзначає: “не зафіксовано жодної з'ясувальної конструкції, у головній частині якої було б наявне іллокутивне дієслово пропонувати”. Таке речення-висловлення можна було б змодельовати або пошукати, напр., у романі Г. Тютюнника “Вир”: “Ще раз пропоную: їдьте з нами, – заговорив капітан”. Навіть відсутність сполучника тут передає з'ясувальну директивну одиницю. Або, скажімо, в такому реченні з твору П. Івченка “Пропоную вашій веселій Оксанці завжди дбати про те, щоб ніхто не сумував і щоб усі усміхалися” (“Великі очі”, с. 98).

Аналіз висловлень-акспресивів (§ 3.2.3) проведено належним чином, як і висловлень комісивного типу (§ 3.2.4). Окремо виділено і висловлення-запитання (§ 3.2.5), що засвідчує ґрунтовне розуміння як теоретичних проблем щодо їхньої класифікації, так і своє бачення живого мовленнєвого матеріалу та його аналіз із позицій комунікативного синтаксису.

Висновки у роботі хоч і не дуже широкі (до кожного розділу й у кінці роботи), але дуже місткі. Вони належним чином продумані, мають і теоретичні узагальнення, і практичний зміст.

Отримані нові наукові результати показують, що дисертація має теоретичне й практичне значення для синтаксичної науки загалом і для комунікативного її напрямку зокрема.

Перед тим, як зробити загальний висновок, хочемо висловити низку зауважень-побажань, що суттєво не впливають на наукову но-

визну й актуальність дисертації, крім тих, що висловлені у змісті відгуку раніше.

1. На сторінках роботи часто натрапляємо на недогляди: вживання калюк із російської мови – таким чином, віднесеність, як правило та ін. замість отже, віднесення, звичайно та ін.

2. Часто сторінки дисертації обтяжені багатьма реченнями з однотипним значенням. На одній сторінці їх подибуємо стільки, що губиться думка.

Це зауваження побажального характеру.

Загалом же робота є цілком завершеним і самостійним дослідженням. Одержані результати є достовірними, науково обґрунтованими. Автореферат повністю відбиває структуру роботи, а кількість опублікованих у фахових виданнях публікацій засвідчує, що робота пройшла належну наукову апробацію.

Вважаю, що дисертація “Семантика та прагматика з’ясувальних складнопідрядних речень” виконана на високому науково-теоретичному рівні і має знайти практичне застосування у викладанні мовознавчих дисциплін, а тому її автор, Еліна Вікторівна Олійник, заслуговує на надання наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Офіційний опонент – доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови,
видавничої справи та редагування
Волинського держуніверситету
ім. Лесі Українки М. В. Мірченко

**Теоретичні засади категоріальної граматики:
рецензія А. Мойсеєнка на книгу М. Мірченка
“Структура синтаксичних категорій”**

(Мірченко М. Структура синтаксичних категорій : монографія / Мірченко М. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 342 с.)

Монографія М. Мірченка “Структура синтаксичних категорій” присвячена актуальній науковій проблемі – з’ясуванню особливостей структури та системи синтаксичних категорій речення, вирізненню особливого рангового членування категорійних величин. У роботі змодельовано триаспектну систему та структуру синтаксичних категорій, встановлено ієрархію категорійних функцій, що відображають визначальні риси граматичного ладу сучасної української мови. На тлі функціональних взаємозв’язків синтаксичних одиниць, автор вибудовує нову модель реченнєвих синтаксичних зв’язків і семантико-синтаксичних відношень, послідовно розмежовує вихідні й похідні синтаксичні конструкції в дериваційних процесах із додатковим інтерпретуванням структури синтаксичних категорій.

У першому розділі “Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця” дослідник закономірно висвітлює питання, пов’язані з особливою природою речення як основної синтаксичної одиниці, яку він розглядає як комплексну єдність, що має триаспектну спеціалізацію. Такий спосіб розгляду речення дає авторові змогу виділити і відповідні структури в реченні, які взаємодіють між собою і кожна з яких має свою категорійну спеціалізацію. Так, семантико-синтаксична структура ґрунтується на семантико-синтаксичних відношеннях і виділюваних на їхній основі компонентах речення. Цілком закономірно, що відповідну структуру визначають такі категорійні величини, як предикатність (ознаковість) і субстанціальність (предметність), до яких автор долучає категорії валентності та семантико-синтаксичної елементарності / неелементарності. Такий погляд на речення дає змогу розуміти останнє як структуру, у якій взаємодіють і переплітаються різні категорійні величини, що мають різні форми і способи реалізації в реченні. Фактично дослідник розробив цілісну комплексну парадигму синтаксичних категорій речення. Автор теоретично обґрунтовує взаємодію в реченні різних структур: 1) структури зв’язків між явищами і предметами об’єктивного світу в реальному чи ірреальному вимірах (денотат речення); 2) структури осмислення таких зв’язків і відношень (сигніфікат); 3) структури відношень між мов-

ними репрезентаторами цих зв'язків. Саме ці три структури є основою формування семантичних типів речень.

У цьому розділі розглянуто ще низку важливих теоретичних питань, зокрема питання про парадигму речення як широку неоднорядну асоціативну структуру, що, на думку дослідника, є результатом трансформації, модифікації і варіації синтаксичної моделі речення. При цьому кількість парадигматичних рядів відповідає кількості притаманних реченню синтаксичних категорій. Парадигму речення автор дослідження підпорядковує триаспектному вимірові, виділяючи формально-синтаксичну, семантико-синтаксичну й комунікативну парадигми. Означено також дериваційну парадигму на ґрунті транспозиції. Усі різновиди парадигм утворюють гіперпарадигму, оскільки, як уважає автор, поняття парадигми має стосуватися всіх аспектів речення. Такий погляд на ряд кардинальних і суперечних проблем синтаксису є цілком аргументованим і логічно вивіреним.

Другий розділ монографії – “Категорійна структура речення” – присвячено здебільшого теоретичним питанням: серед них автор визначає основні концептуальні параметри формування системи і структури категорій речення, характер взаємодії морфологічних, синтаксичних і словотвірних категорій і т. ін. Тут визначено й дефініцію самої категорії як *сукупності* різнотипних граматичних (морфологічних, синтаксичних, словотвірних) одиниць, яка охоплює загальним граматичним змістом підпорядковані їй і взаємопротиставлювані морфологічні, синтаксичні й словотвірні категорії. Науково виваженим у дослідженні М. Мірченка є чітке окреслення ієрархії категорій у реченні, зокрема виділення градації: надкатегорія – підкатегорія – категорія – грамема. Науково обґрунтованим вважаємо і визначення системи та структури синтаксичних категорій. Автор показує, що система і структура синтаксичних категорій – це два аспекти об'єктивно наявного взаємовідношення між реченням, яке являє собою організовану сукупність різновидів його синтаксичних категорій, і категоріями як складниками речення. Під системою дослідник розуміє сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених синтаксичних категорій, що утворюють складнішу єдність – категорійну організацію речення, а під структурою – склад і внутрішню категорійну організацію речення, яку розглядають із позиції її цілісності. У реченні простежуються складні взаємостосунки в міжкатегорійному просторі, описано взаємодію різних категорій – синтаксичних і морфологічних, синтаксичних і словотвірних тощо. Охоплюючи всю категорійну площину речення, дослідник указує і на міжрівневі категорії,

що інтегрують у собі комплексні ознаки (морфологічні – синтаксичні – словотвірні) з домінуванням певної із них.

У третьому розділі, що має назву “Комунікативно орієнтовані категорії речення”, аналізу піддано комунікативну організацію речення. Дослідник не протиставляє речення висловленню, а виокремлює у реченні як мовній одиниці особливий комунікативний аспект, що спрямовує речення у сферу мовлення і ґрунтується на комунікативних категоріях, які перетворюють речення на речення-висловлення. Ці категорії вказують на актуалізоване з погляду мовця відношення їхнього змісту до дійсності та мету комунікативного акту. Серед категорій цього рангу автор виділяє предикативність як особливу комунікативну надкатегорію, так звану актуалізовану предикативність, підкатегоріями якої є категорії часу, модальності й особи, надкатегорію настанови з підкатегоріями розповідності, питальності, спонукальності, бажальності й ірреальної умови і категорію актуального членування.

Примітно, що ці категорії комунікативного рівня не є одноранговими, а мають неоднопорядкове внутрішнє членування. Зокрема, категорія настанови піддана детальному членуванню на підкатегорії та грамеми, де, наприклад, підкатегорію ірреальної умови складають грамема означеної ірреальної умови та грамема неозначеної ірреальної умови. Категорія актуального членування стосується способів змістового членування речення і має своє грамемне членування.

У четвертому розділі праці, який за обсягом є найбільшим, розглянуто семантико-синтаксичні категорії речення. На початку розділу дається визначення семантико-синтаксичної категорії як різновиду синтаксичної категорії, що відображає позамовну дійсність і утворює дві основні надкатегорії – предикатності й субстанціальності, що членуються на підкатегорії і грамеми. Серед цього різновиду категорій розглянуто і категорії семантико-синтаксичної валентності та семантико-синтаксичної елементарності / неелементарності. Тут простежено категорійну парадигму предикатності та субстанціальності, на багатому ілюстративному матеріалі, дібраному з різних джерел, проаналізовано складну структуру категорії предикатності, яку справедливо віднесено до найцентральнішої категорійної величини в системі семантико-синтаксичних категорій. Дослідник глибоко розуміє складний внутрішній розподіл підкатегорій, їхню взаємодію у структурі надкатегорії. Так, підкатегорія предиката дії цілком аргументовано займає основну позицію у структурі підкатегорій і підпорядкована надкатегорії предикатності.

Плідним, на нашу думку, є ґрунтовне простеження складного категорійного функціонування на тлі елементарності / неелементарності речення. Тут бачимо, що предикатність як категорійна величина має різні способи і форми вираження в елементарному простому та неелементарному простому і складному реченнях. Усі теоретичні положення ілюструються вдало підібраним мовним матеріалом із творів художньої літератури та інших джерел.

У цьому розділі (параграф 4.4) детальному описові піддано предикатність як особливу надкатегорію неелементарного простого і складного речення, що постає у підкатегоріях темпоральності, зумовленості, порівняння, атрибутивності з їхнім подальшим грамемним членуванням. Проаналізовано також надкатегорію субстанціальності як дуже ємну категорію, що має своє особливе членування і грамемну структуру (параграф 4.5). Дослідник простежує складні процеси, що показують прихований категорійний статус вторинних значень. Так, розглянуто підкатегорію дуплексива, що вказує на ускладнену субстанціальність, зумовлену семантико-синтаксичною валентністю двох предикатів, яку формують грамеми: суб'єкта дії і суб'єкта стану; об'єкта дії і суб'єкта стану; адресата і потенційного суб'єкта дії.

У п'ятому розділі охарактеризовано сукупність формально-синтаксичних категорій речення та їхнє грамемне членування. Ці категорії спрямовані у внутрішню сферу мови і тісно пов'язані із семантико-синтаксичними. М. Мірченко по-новому підходить до інтерпретації категорій опосередкованого, подвійного зв'язку в реченні тощо. Усі формально-граматичні категорії кваліфікуються на ґрунті синтаксичних зв'язків, простежуються складні процеси перерозподілу таких зв'язків у структурі елементарних і неелементарних речень та нереченневих утворень.

Досить повно висвітлюючи категоріальні ознаки речення, зазначимо, однак, у ряді випадків автор удається до зайвої описовості певних ознак, повторюваності прикладів, подекуди трапляються стилістичні недогляди. Не вельми оригінальним видається заголовок останньої, висновкової, частини книги – “Закінчення”, що підсумовує результати монографічного дослідження автора.

Загалом же у рецензованій праці М. Мірченка здійснено ґрунтовний аналіз синтаксичних категорій, показано складні міжкатегорійні перетворення, що характеризують особливості граматичного ладу сучасної української мови. Опрацьовані теоретичні засади аналізу трьох типів реченневих синтаксичних категорій будуть плідними для

подальшого дослідження проблем функціональної і категорійної граматики не лише української, а й типологічно подібних до неї мов. А застосування методики дефініційного аналізу дасть поштовх для майбутніх теоретичних пошуків у сфері категорій мови.

Анатолій Мойсеєнко – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**Теоретичні засади категоріальної граматики:
рецензія А. Загнітка на книгу М. Мірченка
“Структура синтаксичних категорій”**

(Мірченко М. Структура синтаксичних категорій: монографія / Мірченко М. – 2-ге вид., переробл. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.)

Рецензована монографія “Структура синтаксичних категорій” присвячена актуальній проблемі сучасної лінгвістики – з’ясуванню формально-синтаксичних, семантико-синтаксичних і комунікативних категорій речення, окресленню їх ієрархії та з’ясуванню їх графемної структури і постає першою роботою на цю тему у вітчизняному мовознавстві, оскільки донині уся система синтаксичних категорій з аналізом їхньої структурованості, взаємодії, взаємозв’язку, взаємовпливу ще не була предметом особливої уваги. Актуальність дослідження мотивована відсутністю в українській лінгвістиці монографічних праць, присвячених одному з найцікавіших і найбільш своєрідних корпусів граматичних категорій української мови – синтаксичних та теоретичному обґрунтуванню складу синтаксичних категорій речення, їхнього статусу і функцій на тлі синтаксичної системи сучасної української мови, з’ясуванню категорійної структури речення.

Цілком мотивованою постає структура монографії, що зумовлена розглядом речення у формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному і комунікативному вимірі (перший розділ “Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця” (с. 9–83)). Загалом рецензована праця охоплює п’ять розділів. Перший розділ зосереджує увагу на розгляді речення як багатоаспектної одиниці, при цьому з’ясовуються основні поняття парадигми речення з диференціацією гіперпарадигми, підпарадигми та ін., розкривається специфіка вияву субстанційної і предикатної парадигм.

У другому розділі “Категорійна структура речення” (с. 84–89) встановлюються система і структура синтаксичних категорій, визначається графемна структура синтаксичних категорій та окреслюються закономірності взаємодії синтаксичних, морфологічних та словотвірних категорій у структурі речення. Автор диференціює два категорійних рівні речення, при цьому “Перший категорійний рівень утворює базово-комунікативну структуру речення, куди входять формально-граматичні (категорії головних і другорядних членів), семантико-синтаксичні (субстанціональності і предикатності) і комунікативно орієнтовані (теми і реми) категорії” (с. 72), а “Другий категорійний

рівень моделюють модифікаційно-супровідні значення – суб’єктивно-модальні та інформативно-прирошені. Вони характеризуються лише на тлі базово-комунікативних категорій..., модифікуючи, актуалізуючи, орієнтуючи речення щодо комунікативного контексту, адресата (звертання, слова автора, вставні та вставлені слова, парцеляція, відокремлення тощо)” (с. 72). У цьому розділі дещо зависла думка про те, що “таблиця кореференції окреслює, які іменні складники речення кореферентні (тобто співвідносяться з ідентичними об’єктами дійсності” (с. 78), тому що невідомо, яку “таблицю кореференції” має автор на прикметі і наскільки мотивованим постає використання терміна *кореферентність* у такому значенні. Та й варто було згадати в цьому розрізі ширший аспект модальності з наголошенням сучасного розмежування деонтичної, епістемічної та інших різновидів.

У третьому розділі “Семантико-синтаксичні категорії речення” (с. 90–191) з’ясовується специфіка семантико-синтаксичних категорій речення, при цьому поглиблено аналізуються категорійні парадигми предикатності (с. 109–152) і субстанційності (с. 152–192) в межах простого семантичного елементарного і семантично неелементарного речень. Не заперечуючи загального характеру розгляду цього аспекту категорій, хотілося б зауважити, що окремі з аналізованих категорій вимагають поглибленого аналізу. Цілком логічним виступає відділення в межах семантико-синтаксичної надкатегорії предикатності на рівні семантично елементарного речення підкатегорій предиката дії, стану, процесу, якості, кількості, вокативного предиката (пор. подібні міркування І. Р. Вихованця (Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / Вихованець І. Р. – К. : Наук. думка, 1992; Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / Вихованець І. Р. – К. : Либідь, 1993 та ін.), а в структурі семантико-синтаксичної надкатегорії предикатності на рівні складного й неелементарного простого речення підкатегорій темпоральності, зумовленості (причини, мети, допустовості, відповідності / невідповідності), порівняння, атрибутивності, зіставності / протиставності, розділовості. Також умотивованим є вирізнення в структурі субстанційності як семантико-синтаксичної надкатегорії елементарного простого речення підкатегорій суб’єктності, об’єктності, адресатності, інструментальності, локативності. Щодо розмежування у структурі субстанційності як ускладненої семантико-синтаксичної надкатегорії неелементарного простого речення підкатегорій звертання, дуплекси́ва, інструментального суб’єкта, предикатної субстанційності, то

їхня дефініція вимагає певної корекції, оскільки немає достатніх підстав для кваліфікації, наприклад, дуплексива як субстанційної підкатегорії (навіть синкретичного вияву). Тому диференціація грамеми суб'єкта дії – суб'єкта стану (*Батько розповідав схвильований...*); грамеми об'єкта дії (процесу) – суб'єкта стану (*Він уявляв батька саме таким* (А. Головка)) і грамеми адресата дії – і потенційного суб'єкта дії (*Батько прохав сина прочитати листа*) як різновидів підкатегорії дуплексива (с. 184) не можна кваліфікувати як остаточне, тому що в цьому разі наявна згорнута імпліцитна предикативність, експлікована відповідним предикатним знаком.

У четвертому розділі “Формально-синтаксичні категорії речення” (с. 192–289) йдеться про диференційні ознаки і кваліфікаційні характеристики категорій формально-синтаксичної предикативності (с. 193–198), підрядності (с. 198–215), сурядності (с. 215–228), недиференційованого синтаксичного зв'язку (с. 228–230), присудка (с. 232–239), підмета (с. 239–248), головного члена односкладного простого речення (с. 248–262), другорядного члена елементарного простого речення (с. 262–270), другорядного члена неелементарного простого речення (с. 270–287), формально-синтаксичного дуплексива (с. 287–289). Тлумачення категорії формально-синтаксичної предикативності (на відміну від предикативності як комплексної категорії, надкатегорії, що виражає відношення повідомлюваного в реченні до дійсності, формує речення як комунікативну синтаксичну одиницю і складається з трьох підкатегорій (синтаксичного часу, модальності й персональності) (с. 193)) ґрунтується на її ототожненні з предикативним зв'язком (“категорія формально-синтаксичної предикативності, або предикативний зв'язок, формує структурну основу двоскладного простого речення” (с. 194)), що вимагає корегування, оскільки категорія формально-синтаксичної предикативності виступає ємнішим поняттям і тільки одна з її диференційних ознак ґрунтується на цьому зв'язку. Водночас власне-синтаксична предикативність охоплює і кореляцію позицій підмета і присудка (пор. заповнення синтаксичної позиції присудка формами типу *замолоду, наготові, трісь, бух, в огнях, в санітарах*), взаємодію морфологічних категорій іменника і відмінюваної форми дієслова як типових репрезентантів відповідно підмета і присудка. Викликає певні застереження і міркування про те, що “периферійність грамеми опосередкованої підрядності виявляється в тому, що вона прилягає до категорії подвійного синтаксичного зв'язку, тобто якоюсь мірою поєднує характеристики підряд-

ності і подвійного синтаксичного зв'язку” (с. 214–215), оскільки в цьому разі варто говорити про послаблення підрядного синтаксичного зв'язку і ступеневу залежність того чи іншого компонента реченнєвої структури від валентно зумовлених.

Розглядаючи категорію сурядності, можна було також охопити специфіку співвідношення / неспіввідношення зіставності / протиставності (автор чомусь розглядає як зіставно-протиставну і зумовлювану зіставно-протиставну (може, краще *зумовлену* (с. 217)), слід було окреслити її варіативні вияви, зокрема лімітативно-протиставний спектр, оскільки в цьому разі простежується своєрідне уточнення загальної картини, нейтралізація в ній певної несуттєвої інформаційної деталі, пор. нім. *Du kannst in Italien fast gegen alles anMmpfen, allerdings nur nicht geges die Leute, die sich korrumpieren lassen* (W. Heinrich). Протиставність часто є по суті псевдокаузальним біномом, що описує факт перерваного причиново-наслідкового ланцюга у вигляді суперечності між антецедентом та консеквентом, пор.: *До щить часто, але відпустка проходить чудово* (Укр. слово. – 2001. – 12 січ.). Подібне стосується категорії відповідності / невідповідності, у структурі якої максимально виявляється зумовлена і/або незумовлена невідповідність, що окреслює власне-протиставні, компенсаційно-протиставні й опозитивно-розділові типи. Тому було б цілком мотивованим твердження типу – каузальне речення ґрунтується на двох, а протиставне на чотирьох денотативних ситуаціях, дві з яких вербалізуються, а дві залишаються поза межами висловлення.

Комунікативна структура речення з його синтаксичними категоріями перебуває в центрі уваги п'ятого розділу “Комунікативно орієнтовані категорії речення” (с. 290–348), в якому розглядаються особливості предикативності як комунікативної надкатегорії з простеженням специфіки підкатегорій часу (с. 293–302), модальності (с. 302–312), особи (с. 312–320), надкатегорії настанови, що охоплює підкатегорії розповідності (с. 323–326), питальності (с. 326–329), спонукальності (с. 329–331), бажальності (с. 331–332), ірреальної умови (с. 332–334), і бінарної категорії актуального членування. Остання містить у своїй структурі граему теми (с. 339–343) і граему реми (с. 343–347). Аналіз виконано ґрунтовно, хоча окремі формулювання залишилися не цілком зрозумілими, пор.: “Модальність – підкатегорія комунікативно-синтаксична і не виявляється поза реченням лише в морфологічних категоріях способу чи часу” (с. 310), але саме в них вона простежується. Розмежування в надкатегорії настанови базово-

комунікативного (підкатегорії розповідності, питальності, спонукальності, бажальності, ірреальної умови) і модифікаційного (суб'єктивно-супровідного: варіанти переповідності, питально-розділово-заперечності, риторично-питальності, спонукально-питальності, бажально-спонукальності) рівнів є мотивованим, хоча в окремих випадках вимагає свого поглиблення, пор. вирізнення варіантів питально-розділово-заперечності, риторично-питальності тощо.

Загалом висловлені міркування належать до дискусійних і не впливають на загальну оцінку роботи, що виконана кваліфіковано, з належними теоретико-концептуальними узагальненнями і висновками. Достовірність та переконливість запропонованих висновків й узагальнень, мотивованість виконаного розгляду синтаксичних категорій речення, послідовний розгляд формально-граматичного, семантико-синтаксичного й комунікативного типу категорій свідчать про сумлінність дослідника, його вміння оперувати заявленими методами. Рецензована монографія належить до актуальних і вкрай потрібних для розв'язання цілої низки питань сучасної теоретичної лінгвістики.

Анатолій Загнітко – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Донецького національного університету

**Бібліографія друкованих праць
Миколи Васильовича Мірченка**

1979

1. Мірченко М. В. До питання предикативності і категорії особи / М. В. Мірченко // Питання граматичної будови української мови : темат. зб. наук. пр. – К., 1979. – С. 58–65.

1980

2. Мірченко М. В. Давальний відмінок особи у семантико-синтаксичній структурі простого речення / М. В. Мірченко // Мовознавство. – 1980. – № 1. – С. 70–74.

1982

3. Мірченко М. В. Варіантність синтаксичних конструкцій і стилістичне забарвлення / М. В. Мірченко // Культура слова : республік. міжвід. зб. – К., 1982. – Вип. 22. – С. 45–47.

1986

4. Мірченко М. В. За нормативність усного мовлення / М. В. Мірченко // Культура слова : республік. міжвід. зб. – К., 1986. – Вип. 30. – С. 99–101.
5. Мірченко М. В. Про деякі функціональні властивості синтаксем / М. В. Мірченко // Співець мужності і краси : тези доп. наук.-практ. семінару. – Луцьк, 1986. – С. 103–104.

1987

6. Мірченко М. В. Складнопідрядні речення в сучасній українській мові / Мірченко М. В. – Луцьк : [б. в.], 1987. – 30 с.

1988

7. Мірченко М. В. Особливості формування лінгвістичних понять-категорій у студентів / М. В. Мірченко // Проблеми формування особистості вчителя в педагогічному вузі. – Луцьк, 1988. – С. 66–69.

1989

8. Мірченко М. В. Взаємодія теорії і практики в процесі вивчення мови / М. В. Мірченко // Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів. – Луцьк, 1989. – Ч. 2. – С. 175–177.
9. Мірченко М. В. Я. Головацький про проблеми розвитку рідної мови / М. В. Мірченко // Яків Головацький і рух за національне відродження та культурне єднання слов'янських народів : тези доп. і повідомл. – Т., 1989. – С. 144–146.

10. Мірченко М. В. Про деякі аспекти функціонування мовних одиниць / М. В. Мірченко // Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів. – Луцьк, 1989. – Ч. 2. – С. 188–190.
11. Мірченко М. В. [Рецензія] // Укр. мова і л-ра в шк. – 1989. – № 12. – С. 70–72. – Рец. на кн. : Система відмінків в українській мові / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 232 с.

1990

12. Мірченко М. В. Функціональна типологія і системно-структурні зв'язки близькоспоріднених мов / М. В. Мірченко // Тези доп. і повідомл. Республік. наук. конф., 21–24 лют. 1990 р. – Донецьк, 1990. – С.127–128.

1991

13. Мірченко М. В. Емоційно-оцінна функція метафор у творах Лесі Українки (до проблеми естетичної функції слова) / М. В. Мірченко // Леся Українка. Особистість. Творчість. Доля. – Луцьк, 1991. – С. 149–150.
14. Мірченко М. В. Питання еволюції мови в дослідженнях М. В. Крушевського / М. В. Мірченко // Минуле і сучасне Волині : історичні постаті краю : тези доп. та повідомл. – Луцьк, 1991. – С. 148–150.

1992

15. Мірченко М. В. Синтаксичні параметри слова / М. В. Мірченко // Матеріали XXXVIII наук. конф. проф.-викл. складу ін-ту. – Луцьк, 1992. – Ч. 2. – С. 175.

1993

16. Мірченко М. В. Словосполучення : за і проти / М. В. Мірченко // Матеріали XXXIX наук. конф. проф.-викл. складу і студ. ін-ту. – Луцьк, 1993. – Ч. 3. – С. 238–239.
17. Мірченко М. В. Текст : простір, час і одиниці / М. В. Мірченко // Матеріали XXXIX наук. конф. проф.-викл. складу і студ. ін-ту. – Луцьк, 1993. – Ч. 3. – С. 236–238.

1994

18. Мірченко М. В. Алосинтаксема в системі одиниць мови / М. В. Мірченко // Матеріали XL наук. конф. проф.-викл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту. – Луцьк, 1994. – Ч. 1. – С. 7–8.
19. Мірченко М. В. Поняття елементарної синтаксичної одиниці / М. В. Мірченко // Функціональна граматики : тези Міжнар. наук. конф. з функціон. граматики. – Донецьк, 1994. – С. 141–142.

20. Мірченко М. В. Про одиниці комунікативного синтаксису / М. В. Мірченко // Матеріали XL наук. конф. проф.-викл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту. – Луцьк, 1994. – Ч. 1. – С. 5–6.

21. Мірченко М. В. Семантична еволюція у сфері алосинтаксем / М. В. Мірченко // Матеріали XL наук. конф. проф.-викл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту. – Луцьк, 1994. – Ч. 1. – С. 8–10.

1995

22. Мірченко М. В. Про один із принципів побудови функціональної граматики / М. В. Мірченко // Матеріали XLI наук. конф. проф.-викл. складу і студ. ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1995. – Ч. 1. – С. 14.

23. Мірченко М. В. Що таке “семантична структура речення” / М. В. Мірченко // Матеріали XLI наук. конф. проф.-викл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1995. – Ч. 1. – С. 13.

1996

24. Мірченко М. В. Формально-орієнтовані та семантико-синтаксичні категорії речення / М. В. Мірченко // Філол. студії : зб. наук. пр. – Луцьк, 1996. – Вип. 1. – С. 60–65.

1997

25. Мірченко М. В. Категорії предикативності і предикатності в системі категорій речення / М. В. Мірченко // Лінгв. студії : зб. наук. пр. – Донецьк, 1997. – Вип. 3. – С. 27–37.

26. Мірченко М. В. Категорія суб'єктності як підкатегорія субстанціональності / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1997. – № 12 : Філол. науки (слов'янська філол.). – С. 39–42.

27. Мирченко Н. В. О взаимодействии категорий вида и времени в структуре предикатных слов / Н. В. Мирченко // Принципы и методы функционально-семантического описания языка : итоги, направления, перспективы : материалы конф. – Симферополь, 1997. – С. 188–190.

28. Мірченко М. В. Про синтаксичні категорії речення / М. В. Мірченко // Актуальні проблеми синтаксису : матеріали Всеукр. наук. конф. – Чернівці, 1997. – С. 47–48.

29. Мірченко М. В. Про теоретичні основи функціональної граматики (до історії виникнення поняття функція) / М. В. Мірченко // Філол. студії : зб. наук. пр. – Луцьк, 1997. – Вип. 2. – С. 43–52.

30. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення) : навч. посіб. / Мірченко М. В. – К. : ІЗМН, 1997. – 100 с.

1998

31. Мірченко М. В. Об'єктність як синтаксична категорія / М. В. Мірченко // Матеріали Міжнар. славист. конф. – Л., 1998. – С. 193–198.
32. Мірченко М. В. Підмет як формально-орієнтована категорія речення / М. В. Мірченко // Філол. студії : зб. наук. пр. – Луцьк, 1998. – Вип. 4. – С. 129–135.

1999

33. Мірченко М. В. Двобічний вияв предикативності як міжрівневої категорії речення / М. В. Мірченко // Філол. студії : наук. часоп. – Луцьк, 1999. – № 2. – С. 72–77.
34. Мірченко М. В. Категорія присудка / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 1999. – № 6 : Філол. науки. – С. 19–23.
35. Мірченко М. В. Народнопоетичні синтаксичні елементи у ліриці Лесі Українки / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 1999. – № 15 : Філол. науки. – С. 121–123.
36. Мірченко М. В. Про деякі аспекти теорії мовленнєвих актів / М. В. Мірченко // Лінгв. студії : зб. наук. пр. – Донецьк, 1999. – Вип. 5. – С. 8–11.
37. Мірченко М. В. Проблеми класифікації категорій речення / М. В. Мірченко // Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Луцьк, 1999. – С. 111–115.
38. Мірченко М. В. Семантична площина часу та синтаксична категорія часу речення / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 1999. – № 13 : Філол. науки. – С. 51–55.
39. Мірченко М. В. Семантичне моделювання граматичних категорій речення / М. В. Мірченко // Українська філологія : школи, постаті, проблеми : зб. наук. пр. – Л., 1999. – Ч. 2. – С. 303–309.
40. Мірченко М. В. Співвідношення категорій модальності і предикативності та їх взаємодія в реченні / М. В. Мірченко // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 1999. – № 2. – С. 40–47.

2000

41. Мірченко М. В. Категорія другорядного члена речення / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2000. – № 6 : Філол. науки. – С. 130–139.

42. Мірченко М. В. Про функціональну взаємодію синтаксичних категорій речення / М. В. Мірченко // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту. Сер. : Філологія. – 2000. – Вип. 2. – С. 49–53.
43. Мірченко М. В. Проблеми категорійної семантики речення і теорії фреймів / М. В. Мірченко // Філол. студії : наук. часоп. – 2000. – № 1. – С. 140–150.

2001

44. Мірченко М. В. Взаємодія синтаксичних, морфологічних та словотвірних категорій у структурі речення / М. В. Мірченко // Лінгв. дослідж. : зб. наук. пр. – Х., 2001. – Вип. 6. – С. 103–110.
45. Мірченко М. В. Грами порівняння та атрибутивності у структурі неелементарного речення / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2001. – № 9 : Філол. науки. – С. 28–31.
46. Мірченко М. В. Категорія другорядного члена неелементарного речення / М. В. Мірченко // Зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Сер. : Філол. науки. – 2001. – Вип. 4. – С. 72–80.
47. Мірченко М. В. Категорія недиференційованого головного члена речення / М. В. Мірченко // Наук. зап. Кіровогр. держ. пед. ун-ту. Сер. : Філол. науки. Мовознавство. – Кіровоград, 2001. – Вип. 31. – С. 136–140.
48. Мірченко М. В. Про систему та структуру синтаксичних категорій / М. В. Мірченко // Функціональна лінгвістика. Язык. Человек. Власть : материалы конф. – Ялта, 2001. – С. 174–176.
49. Мірченко М. В. Симетричні предикати в українській мові / М. В. Мірченко // Лінгв. студії : зб. наук. пр. – Донецьк, 2001. – Вип. 8. – С. 123–128.
50. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 340 с.

2002

51. Мірченко М. В. Категорія особи чи персональності? / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2002. – № 5. – С. 31–36.
52. Мірченко М. В. Категорія сурядності / М. В. Мірченко // Укр. мова. – 2002. – № 4. – С. 80–89.
53. Мірченко М. В. Пленум мовознавців у Ніжині / М. В. Мірченко // Філол. студії : наук. часоп. – Луцьк, 2002. – № 4. – С. 134.

54. Мірченко М. В. Рівні категорійних величин у системі функціональних категорій / М. В. Мірченко // Південний архів : зб. наук. пр. – Херсон, 2002. – Вип. 14 : Філол. науки. – С. 72–80.
55. Мірченко М. В. Семантико-синтаксична структура простих елементарних речень з одно-тривалентними предикатами-прикметниками (на матеріалі роману У. Самчука “Волинь”) / М. В. Мірченко // Функціональна лінгвістика : итоги и перспективы : материалы конф. – Симферополь, 2002. – С. 198–200.
56. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Мірченко М. В. – К., 2002. – 36 с.
57. Мірченко М. В. Слововірне значення та графемна структура словотвірних категорій / М. В. Мірченко // Актуальні проблеми українського словотвору / за ред. проф. В. Грещука. – Івано-Франківськ, 2002. – С. 117–124.
58. Мірченко М. В. Чи українці – то лише остійці? / М. В. Мірченко // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 2002. – Чис. 2/3. – С. 89–93.

2003

59. Мірченко М. В. Категорія елементарності / неелементарності речення / М. В. Мірченко // Славист. вісн. : зб. наук. пр. Сер. : Філол. науки. – Рівне, 2003. – Вип. 4. – С. 48–54.
60. Мірченко М. В. Категорія формально-синтаксичної предикативності / М. В. Мірченко // Філол. студії : наук. часоп. – Луцьк, 2003. – № 2. – С. 46–50.
61. Мірченко М. В. Пленум мовознавців у Ніжині / М. В. Мірченко // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 2003. – № 4. – С. 134.
62. Мірченко М. В. Поняття “державна мова” в контексті європейського досвіду державотворення / М. В. Мірченко // Луцьк молодий. – 2003. – 10 квіт. – С. 4–5.
63. Мірченко М. В. Семантико-синтаксична надкатегорія темпоральності та її графемне вираження / М. В. Мірченко // Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика : зб. наук. пр. – К., 2003.
64. Мірченко М. В. Синтаксичні моделі неелементарних речень : на матеріалі поетичних творів Лесі Українки / М. В. Мірченко // Леся Українка і сучасність : (до 130-річчя від дня народження Лесі Українки) : зб. наук. пр. – Луцьк, 2003. – С. 375–380.
65. Мірченко М. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : робоча прогр. та метод. рек. / Мірченко М. В. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 84 с.

2004

66. Мірченко М. В. Категорія підрядності / М. В. Мірченко // Укр. мовознав. : міжвід. наук. зб. – К., 2004. – Вип. 31. – С. 55–58.
67. Мірченко М. В. Мова ЗМІ на рубежі століть : закономірності і тенденції функціонування / М. В. Мірченко // Луцьк молодий. – 2004. – 25 берез. – С. 4–5.
68. Мірченко М. В. Нова академічна граматики! / М. В. Мірченко // Філол. студії. – 2005. – № 3/4. – С. 363–366. – Рец. на кн. : Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови / за ред. чл.-кор. НАН України І. Вихованця. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
69. Мірченко М. В. Підкатегорія локативного предиката в семантико-синтаксичній структурі речення / М. В. Мірченко // Лінгв. дослідж. : зб. наук. пр. – Х., 2004. – Вип. 12. – С. 45–48.
70. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / Мірченко М. В. – 2-ге вид., переробл. – Луцьк : [б. в.], 2004. – 394 с.
71. Мірченко М. В. Структурно-семантичні параметри категорій речення / М. В. Мірченко // Функциональное описание естественного языка и его единиц : сб. науч. докл. – Ялта, 2004.
72. Мірченко М. В. Субстанціальність як ускладнена семантико-синтаксична надкатегорія неелементарного простого речення / М. В. Мірченко // Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту : зб. наук. пр. – Донецьк, 2004. – С. 56–62.
73. Мірченко М. В. Сучасний, як ніколи : (слово про Тараса Шевченка) / М. В. Мірченко // Луцьк молодий. – 2004. – 23 груд. – С. 7 ; 30 груд. – С. 7.

2005

74. Мірченко М. В. Модальність як комунікативно-орієнтована категорія речення / М. В. Мірченко // Граматика слова і граматики мови : зб. наук. пр. – Донецьк, 2005. – С. 175–190.
75. Мірченко М. В. Парадигма речення, синтаксичні дериваційні процеси / М. В. Мірченко // Актуальні проблеми сучасної філології : мовознав. студії. – Рівне, 2005. – Вип. 13. – С. 12–17.
76. Мірченко М. В. Статус ускладненого речення (на матеріалі поетичних творів Лесі Українки) / М. В. Мірченко // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. – Луцьк, 2005. – Т. 2. – С. 472–478.
77. Мірченко М. В. Формально-синтаксичні позиції прикметника / М. В. Мірченко // Функционализм как основа лингвистических исследований : сб. науч. докл. – Ялта, 2005. – С. 387–388.

2006

78. Мірченко М. В. Загальне мовознавство : робоча навч. прогр. курсу / М. В. Мірченко, Н. Б. Благовірна. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 71 с.
79. Мірченко М. В. Про категорії недиференційованого та опосередкованого синтаксичного зв’язку / М. В. Мірченко // Лінгв. студії : зб. наук. пр. – Черкаси, 2006. – С. 56–62.

2007

80. Мірченко М. В. Когнітивно-лінгвістичний аспект картини світу і рівні категорійності / М. В. Мірченко // Лінгв. студії : зб. наук. пр. – Черкаси, 2007. – С. 44–48.
81. Мірченко М. В. Комплексний характер та ієрархія категорійних параметрів речення / М. В. Мірченко // Вісн. Прикарп. нац. ун-ту ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007. – Вип. 15–17 : Філологія. – С. 101–105.
82. Мірченко М. В. А. Кримський і його філософія історії української мови / М. В. Мірченко // Творчість А. Кримського у контексті європейської і світової культури : текст і контекст. – Луцьк, 2007. – С. 81–85.
83. Мірченко М. В. Надкатегорія настанови / М. В. Мірченко // Лінгв. дослідж. – Харків, 2007. – Вип. 2. – С. 125–132.
84. Українська мова і література. Твір для вступників спеціальності “Видавнича справа та редагування”, “Журналістика” : метод. рек. / уклад. М. В. Мірченко, І. М. Констанкевич. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 20 с.

2008

85. Мірченко М. В. “Де поділися ви, голоснії слова, що без вас моя туга німа?” : спроба текстологічного аналізу деяких творів Лесі Українки / М. В. Мірченко // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – Т. 4, кн. 2. – С. 350–355.
86. Мірченко М. В. Когнітивно-лінгвістичні параметри мовної картини світу та рівні категорійності / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2008. – № 2 : Філол. науки. – С. 46–49.
87. Мірченко М. В. Підрядність у системі категорій речення : функціон. аспект / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2008. – № 10 : Філол. науки. Мовознавство. – С. 78–85.
88. Мірченко М. В. Семантичні моделі комунікативних реєстрів у повістях М. Гоголя / М. В. Мірченко // Наук. вісн. Волин. нац.

ун-ту ім. Лесі Українки. – 2008. – № 14 : Філол. науки. Літературознавство. – С. 155–157.

89. Мірченко М. В. Функціонально-категорійні вияви часу в сучасній українській мові / М. В. Мірченко // Мовознавчий збірник : зб. наук. пр. – Черкаси, 2008. – Вип. 7. – С. 198–204.

2009

90. Мірченко М. В. Актуалізаційна сфера речення / М. В. Мірченко // Філол. студії : зб. наук. пр. – Х., 2009. – С. 166–172.
91. Мірченко М. В. Категорійна семантика, трансформація та теорія фреймів / М. В. Мірченко // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова. – 2009. – № 10. – С. 12–17.

Алфавітний покажчик назв праць Миколи Мірченка

Актуалізаційна сфера речення	90
Алосинтаксема в системі одиниць мови	18
Варіантність синтаксичних конструкцій і стилістичне забарвлення	3
Взаємодія синтаксичних, морфологічних та словотвірних категорій у структурі речення	44
Взаємодія теорії і практики в процесі вивчення мови	8
Я. Головацький про проблеми розвитку рідної мови	9
Грамеми порівняння та атрибутивності у структурі неелементарного речення	45
Давальний відмінок особи у семантико-синтаксичній структурі простого речення	2
Двобічний вияв предикативності як міжрівневої категорії речення	33
“Де поділися ви, голосній слова, що без вас моя туга німа?”: спроба текстологічного аналізу деяких творів Лесі Українки	85
До питання предикативності і категорії особи	1
Емоційно-оцінна функція метафор у творах Лесі Українки (до проблеми естетичної функції слова)	13
За нормативність усного мовлення	4
Загальне мовознавство	78
Категорії предикативності і предикатності в системі категорій речення	25
Категорійна семантика, трансформація та теорія фреймів	91
Категорія другорядного члена неелементарного речення	46
Категорія другорядного члена речення	41
Категорія елементарності/неелементарності речення	59
Категорія недиференційованого головного члена речення	47
Категорія особи чи персональності?	51
Категорія підрядності	66
Категорія присудка	34
Категорія суб'єктності як підкатегорія субстанціональності	26
Категорія сурядності	52
Категорія формально-синтаксичної предикативності	60
Когнітивно-лінгвістичний аспект картини світу і рівні категорійності	80

Когнітивно-лінгвістичні параметри мовної картини світу та рівні категорійності	86
Комплексний характер та ієрархія категорійних параметрів речення	81
А. Кримський і його філософія історії української мови	82
Мова ЗМІ на рубежі століть: закономірності і тенденції функціонування	67
Модальність як комунікативно-орієнтована категорія речення	74
Надкатегорія настанови	83
Народнопоетичні синтаксичні елементи у ліриці Лесі Українки	35
Нова академічна граматики!	68
О взаимодействии категорий вида и времени в структуре предикатных слов	27
Об'єктність як синтаксична категорія	31
Особливості формування лінгвістичних понять-категорій у студентів	7
Парадигма речення, синтаксичні дериваційні процеси	75
Питання еволюції мови в дослідженнях М. В. Крушевського	14
Підкатегорія вокативного предиката в семантико-синтаксичній структурі речення	69
Підмет як формально-орієнтована категорія речення	32
Підрядність у системі категорій речення: функціональний аспект	87
Пленум мовознавців у Ніжині	53, 61
Поняття “державна мова” в контексті європейського досвіду державотворення	62
Поняття елементарної синтаксичної одиниці	19
Про деякі аспекти теорії мовленнєвих актів	36
Про деякі аспекти функціонування мовних одиниць	10
Про деякі функціональні властивості синтаксем	5
Про категорії недиференційованого та опосередкованого синтаксичного зв'язку	79
Про один із принципів побудови функціональної граматики	22
Про одиниці комунікативного синтаксису	20
Про синтаксичні категорії речення	28
Про систему та структуру синтаксичних категорій	48

Про теоретичні основи функціональної граматики (до історії виникнення поняття функція)	29
Про функціональну взаємодію синтаксичних категорій речення	42
Проблеми категорійної семантики речення і теорії фреймів	43
Проблеми класифікації категорій речення	37
Рівні категорійних величин у системі функціональних категорій	54
Семантико-синтаксична надкатегорія темпоральності та її графемне вираження	63
Семантико-синтаксична структура простих елементарних речень з одно-тривалентними предикатами-прикметниками (на матеріалі роману У. Самчука “Волинь”)	55
Семантична еволюція у сфері алосинтаксем	21
Семантична площина часу та синтаксична категорія часу речення	38
Семантичне моделювання граматичних категорій речення	39
Семантичні моделі комунікативних реєстрів у повістях М. Гоголя	88
Синтаксичні категорії речення	56
Синтаксичні моделі неелементарних речень: на матеріалі поетичних творів Лесі Українки	64
Симетричні предикати в українській мові	49
Синтаксичні моделі неелементарних речень (на матеріалі поезій Лесі Українки)	
Синтаксичні параметри слова	15
Складнопідрядні речення в сучасній українській мові	6
Словосполучення: за і проти	16
Словотвірне значення та графемна структура словотвірних категорій	57
Співвідношення категорій модальності і предикативності та їх взаємодія в реченні	40
Статус ускладненого речення (на матеріалі поетичних творів Лесі Українки)	76
Структура синтаксичних категорій	50, 70
Структурно-семантичні параметри категорій речення	71
Субстанціальність як ускладнена семантико-синтаксична надкатегорія неелементарного простого речення	72
Сучасна українська літературна мова. Синтаксис	65

Сучасний, як ніколи: слово про Тараса Шевченка	73
Текст: простір, час і одиниці	17
Українська мова і література	84
Формально-орієнтовані та семантико-синтаксичні категорії речення	24
Формально-синтаксичні позиції прикметника	77
Функціональна типологія і системно-структурні зв'язки близькоспоріднених мов	12
Функціонально-категорійні вияви часу в сучасній українській мові	89
Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення)	30
Чи українці – то лише остійці?	58
Що таке “семантична структура речення”	23

ФОТОГРАФІЇ

Ректор, М. Жулинський і І. Драч

Ректор І. Олексеюк вручає медаль М. В. Мірченку
“Заслужений професор ВДУ” (2005 р.)

Відкриття Міжнародної науково-теоретичної конференції “Агатангел Кримський у контексті української та світової культури”, присвяченої 135-річчю від дня народження А. Кримського, 26–27 січня 2006 р.

Центр Лесі Українки (Луцьк, 2005 р.)

Зустріч з І. Дзюбою (2009 р.)

Інститут Лесі Українки (лютий 2007 р.)

Зустріч з Є. Сверстюком

Міжнародна конференція “А. Кримський у контексті української та світової літератури”, січень 2006 р.

Кафедра української мови

Пленум Наукової ради у Полтавському держуніверситеті (2005 р.)

Для нотаток

Для нотаток

Довідкове видання

Мірченко Микола Васильович

Біобібліографічний покажчик

Укладач: Л. П. Бондар

Редактор *Л. С. Пащук*

Коректор *В. Є. Сикора*

Верстка *О. С. Шумік*

Підписано до друку 01.11.2010 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк цифровий. Обсяг 2,56 ум. друк. арк., 2,43 обл.-вид. арк. Наклад 100 пр. Зам. 2422.

Виконавець і виготовлювач – Волинський національний університет імені Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 3156 від 04.04.2008 р.

МІРЧЕНКО МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ

Біобібліографічний покажчик